

La justícia del segle XXI

Aquest article de Josep Manel Medrano i Molina (Universitat de València) sobre la influència de les noves tecnologies en el funcionament de la justícia ha estat el guanyador del Premi de Comunicació Científica Joan Lluís Vives 2006, en la Modalitat de Ciències Socials i de l'Educació i Humanitats.

Fins fa ben poc, el Tribunal Suprem (a la imatge) considerava el telefax com un instrument massa modern que no ofería prou garanties.

L'extraordinari desenvolupament de la tècnica els darrers decennis ha motivat una autèntica revolució. Fins i tot, hi ha qui que ha parangonat aquesta transformació amb el canvi de mentalitat profund que va significar el Renaixement i, en opinió d'alguns, supera les innovacions aportades per la Revolució Industrial. Les anomenades tecnologies de la informació i la comunicació ja fa temps que deixaren de ser patrimoni d'un grup social reduït i s'han incorporat plenament a la nostra vida quotidiana, on ocupen un lloc destacat en diversos àmbits. Avui dia, resulta difícil de concebre la feina de moltes professions sense l'ajut dels ordinadors i les xarxes que els intercomunique. Segons els escèptics cap al fenomen tecnològic, hi ha una dependència excessiva de la tècnica i una tendència clara a prescindir dels patrons o principis tradicionals que han presidit un àmbit determinat o una tasca en concret. Per als partidaris de la revolució digital, s'obren noves possibilitats que ajuden a resoldre molts dels problemes que fins ara semblaven irresolubles. Tanmateix, no podem oblidar que l'aplicació dels avenços que ens ofereixen les tecnologies no sempre és prou adient, i és capaç de reproduir deficiències i problemes de sempre, tal com evidencien els supòsits de cibercriminalitat o bé el desenvolupament en aquest àmbit d'activitats subversives per part de les organitzacions criminals. Al mateix temps, no hem pas d'ignorar les noves possibilitats que ofereixen les innovacions tecnològiques, que faciliten enormement el treball quotidià, perquè redueixen molt el temps i els recursos emprats per assolir un objectiu equivalent a l'aconseguit sense l'aplicació d'aquests avenços. Al rerefons d'aquest debat hi ha la contínua superació i recerca de noves fites, innata a l'esperit humà.

El dret i les noves tecnologies de la informació. L'àmbit del dret no ha romàs aliè a aquesta situació, sinó que, precisament amb l'ajut dels sistemes informàtics i de les comunicacions, ha sofert una transformació lenta però profunda. Tanmateix, hi ha una percepció social arrelada que palesa que l'assimilació de les tecnologies per

part de les diverses branques del dret arriba d'una forma asíncrona. És veritat; emperò, també resulta cert que una interpretació lògica i coherent de les normes preexistents ha permès sovint de resoldre qüestions relacionades amb les manifestacions del fenomen tecnològic, que en realitat només reiteraven problemàtiques anteriors de la pràctica quotidiana. En qualsevol cas, resulta innegable que el fenomen tecnològic aplicat al món del dret ha fet néixer noves realitats que han demanat respostes pròpies en forma de regulació legal.

Al mateix temps, és palès que un dels obstacles amb què es troba una recepció correcta de les tecnologies de la informació en aquest àmbit és l'actitud dels operadors jurídics, derivada d'una mentalitat immobiliària. Malgrat això, les tecnologies de la informació s'hi obren pas amb força: d'una banda, en l'ordenament jurídic, mitjançant normes específiques i especificacions de normes generals; d'una altra, en l'aplicació del dret al cas concret per mitjà d'un procés que incorpora innovacions. Per exemple, l'ordenament disposa de normes tan heterogènies com les destinades a regular la signatura electrònica, els delictes que es poden cometre mitjançant les xarxes i els dispositius electrònics o bé les garanties dels usuaris del comerç electrònic. Igualment, el desenvolupament del procés s'ha trobat afectat per l'evolució tecnològica, tal com exposarem a continuació.

L'evolució del procés cap a noves formes: del lligall al procés virtual. El procés constitueix l'eina fonamental per tal d'aconseguir la realització del dret en el cas concret: es tracta de l'instrument que l'estat posa a disposició dels ciutadans per tal que exerciten els seus drets. Una visió tradicional l'identifica com un complex conjunt de tràmits en els quals intervenen decisivament un seguit de subjectes (essencialment jutges, advocats i procuradors) que en ocasions fan servir unes formes i un llenguatge que hom podria titllar d'arcaïtzant. No cal reflexionar-hi gaire per deduir quina importància adquireix el respecte de les formes i tradicions en un àmbit en què, per a alguns dels actors, esdevenen gairebé elements sacralitzats,

sobretot quan ens referim pròpiament a l'acte del judici. Alhora, la constància adequada de tot allò que s'ha esdevingut dins el procés, l'ha de documentar fefaentment el secretari judicial, mitjançant documents escrits (actes) incorporats al lligall, que conté cronològicament el conjunt d'actuacions verificades en el curs d'un procés.

En vista d'aquest panorama, s'entén perfectament que la recepció de les tecnologies de la informació en l'àmbit del procés haja estat progressiva, una vegada les invencions tècniques han estat assumides plenament a la societat. Avui dia resulta inversemblant de trobar plomes i tinters en lloc d'ordinadors a les oficines judicials, tot i que sense gaire esforç encara podríem trobar-hi arraconada alguna màquina d'escriure. Al mateix temps, els avenços són minsos perquè els equips informàtics no solen ser emprats per a gran cosa més que per al tractament de textos, malgrat la potencialitat que tenen en molts més àmbits.

No obstant això, hi ha una tendència

decidida a superar aquesta situació, sobretot des de l'àmbit polític, com ho demostren diversos instruments públics (el pacte d'estat per la Justícia o la carta de drets dels ciutadans davant la Justícia). Aquesta tendència s'ha materialitzat en la tímida incorporació de certs avenços com ara la documentació dels judicis en suport audiovisual (de forma limitada) o la permissió de les comunicacions telemàtiques amb els òrgans jurisdiccionals (ara com ara, merament testimonial). Però no podem pas concebre, més enllà de la nostra imaginació, un procés enterament virtual. Nogensmenys, aquest procés virtual ja és una realitat a l'àmbit internacional de la resolució de controvèrsies suscidades per l'ocupació il·legal dels noms de domini. Ens referim a la política uniforme de resolució de disputes de la ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers), entitat privada que s'encarrega de regular tot el sistema de noms de domini d'Internet, és a dir, les denominacions dels llocs web tal com els localitzem des de

Notes al meu cycle de música

Octubre CCC
Sant Ferran, 12
46001 València
Tels: 96 315 77 99
www.octubre.cat

**Dijous 24/05:
Ix + Héctor Arnau
(l'Alcoià, post-pop experimental)**

Tots els concerts són a les 20.00hs.
Entrada: 3 euros

En el judici pel segrest de José Maria Aldaya per part d'ETA, l'empresari va declarar per videoconferència.

la barra del navegador d'Internet. Als inicis, la picardia d'alguns usuaris de la gran teranyina mundial, juntament amb l'afany de lucre, van originar situacions prou paradoxals, quan una gran marca comercial o bé algun particular famós volia enregistrar a nom seu un domini i es trobava amb la desagradable sorpresa que ja havia estat registrat a nom d'altra persona, que demanava grans quantitats de diners per alliberar-lo.

La complexitat de la qüestió, tant per l'objecte (els noms de domini) com pel caràcter internacional de la controvèrsia, va fer que, sota l'auspici de la WIPO (Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual), es dissenyara un procediment especial capaç de donar-hi una resposta adient. Aquest procediment esdevé una realitat gràcies a les tecnologies l'ús indegut de les quals en justifica l'existència: la xarxa Internet. Des de la interposició de la demanda fins a la notificació de la resolució que posa fi al procediment, totes les comunicacions es canalitzen en suport informàtic, mitjançant el correu electrònic. Fins i tot es pot recórrer a la reunió virtual que permet la tècnica de la videoconferència quan la pràctica d'alguna prova ho requereisca.

La realitat tecnològica i normativa de la justícia actual. Amb una anàlisi superficial de les normes que s'encarreguen de disciplinar les diverses classes de procediments existents al nostre país, podem advertir que el nostre sistema jurisdiccional és lluny de permetre una actuació equivalent a la que s'ofereix en l'àmbit dels noms de domini d'Internet.

Malgrat això, hi ha unes quantes innovacions que gaudeixen d'un cert àmbit d'aplicació. Entre les fites més destacades, hi ha el pas de la documentació de les actuacions judicials en paper al suport audiovisual. Els avantatges que hi reporta la tècnica són més que evidents: fidelitat absoluta de tot allò que s'ha esdevingut al judici en compte de la subjectivitat del document escrit elaborat pel funcionari judicial. Aquest document es troba doblement limitat: d'una banda, pel fet material de no poder arregar més enllà de la síntesi pròpia; i d'una altra, perquè no pot incorporar les manifestacions no verbals dels qui hi intervenen. Aquestes circumstàncies poden ser determinants per a la revisió d'un judici mitjançant la interposició d'un recurs; i ofereixen un coneixement més immediat i directe al jutgador que no pas el document escrit i, en conseqüència, una solució

més justa al plet. És el pas que ha estat batejat com la conversió del jutge lector al jutge espectador. De moment, aquesta tècnica no s'ha pas generalitzat a tots els judicis del nostre país (actualment tan sols és obligatòria als judicis civils i limitadament als penals). La raó sembla que està en qüestions purament materials o de disponibilitat econòmica per tal d'adquirir els equips necessaris. Així doncs, ens trobem davant d'una situació en què l'impuls polític ha de ser decisiu per a integrar els mitjans tècnics que milloren les garanties dels ciutadans i ofereixen una justícia millor.

La situació de les comunicacions telemàtiques en l'àmbit de l'administració de Justícia és molt diversa. Resulta paradigmàtic que, fins fa ben poc, trobem pronunciaments del Tribunal Suprem que es refereixen al telefax com un instrument modern que no ofereix prou garanties per a les notificacions, malgrat que en la pràctica forense s'hi recorre assíduament, sobretot per part d'alguns òrgans jurisdiccional. Doncs bé, l'evolució de la tècnica ens ha portat un nou canal capaç de transmetre documents i comunicacions de manera instantània d'una forma fins i tot més segura que amb el correu tradicional. En efecte, les comunicacions telemàtiques gaudeixen d'un plus de garanties—quan es recorre a les tècniques de signatura digital avançada— que asseguren de forma fefaent la integritat de la comunicació, l'autenticitat, la confidencialitat i la immediatesa de la realització i de la recepció efectiva per part del destinatari. Es tracta de garanties que no tenen pas els anomenats mitjans tradicionals. I, tanmateix, un gran nombre d'operadors jurídics i ciutadans veuen el recurs a la via telemàtica amb desconfiança i recel. Però no ens podem enganyar: darrere d'aquesta situació hi ha subjacents interessos corporativistes.

Els procuradors dels tribunals, figura anacrònica que les lleis d'enjudiciament vuitcentistes arrosseguen fins als nostres dies, són els encarregats de practicar essencialment les notificacions; fan d'una mena d'intermediaris entre els òrgans jurisdiccional i els lletrats. Sens dubte, la introducció i la generalització d'un sistema telemàtic de comunicacions i notificacions

posaria en qüestió la supervivència d'aquest col·lectiu en un entorn en què ja han perdut bona part del sentit originari: recordem que aquesta figura s'instaura perquè assumeixi la representació de les parts en el procés. Malgrat això que acabem de dir, resulta extraordinàriament sorprenent que les previsions actuals de configuració d'un sistema judicial de comunicacions telemàtiques (el projecte Lexnet) reproduïsquen l'esquema tradicional amb la intermediació dels procuradors. Així doncs, ens trobem que el règim normatiu ens ofereix una nova situació paradoxal, explicable només a partir de les coordenades a les quals acabem de fer referència.

La utilització de la videoconferència és, sens dubte, la innovació tecnològica més gran dels darrers anys als tribunals de justícia. La reunió virtual creada a partir de la transferència en temps real d'imatges i de so ha esdevingut un instrument important al servei de la justícia. D'una banda, com a tècnica idònia per a salvaguardar la incolumitat física

i psíquica de determinats subjectes, com ara els menors o les víctimes de la violència de gènere que, d'aquesta manera, no s'han d'enfrontar visualment amb l'agressor. D'una altra banda, per a afavorir la participació d'aquells testimonis i ciutadans que, per raó del lloc de residència (llunyania, insularitat, residència a l'estranger) o de les condicions personals (malaltia), renunciaven a participar en un determinat procés, fins i tot contra els interessos propis. Tot i això, l'àmbit objectiu d'aplicació és massa reduït, circumstància agreujada per la posició immobiliària mantinguda en algunes resolucions judicials.

La justícia del segle XXI. Veiem, doncs, com encara ens trobem lluny d'assolir l'objectiu d'una vertadera *e-justícia*, oberta plenament a les possibilitats que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació. Les limitacions que s'hi detecten responen fonamentalment a dues causes: en primer lloc, les derivades de les disponibilitats financeres, que poden

ser esmenades mitjançant una inversió pressupostària pertinent; en segon lloc, les que neixen de l'actitud i la mentalitat contrària a incorporar els avenços tecnològics, per als quals aquestes innovacions subverteixen l'harmonia en què perviuen les institucions tradicionals. Aquesta segona limitació s'ha d'afrontar amb una profunda tasca pedagògica entre els operadors jurídics implicats, que ajude a superar els prejudicis envers l'evolució de les formes tradicionals cap a noves formes més eficaces i eficients i, doncs, ajude a dignificar la percepció que tenen els ciutadans de la Justícia. Sigui com sigui, les bases de la nova Justícia del segle XXI ja són posades. Els jutges, advocats i la resta de col·laboradors de l'administració de justícia disposen d'eines tecnològicament avançades per a fer la feina amb criteris adaptats plenament a la societat del seu temps.

Josep Manel Medrano i Molina
(Universitat de València)
Meliana (l'Horta), 18 gener 2007

Casablanca Cracòvia
Shangai València Rabat
Varsòvia 3a Pequín Barcel
lona Fes Universitat Orà
d'Estudis Econòmics Sin
gapur Palma de Mallorca
Alger de l'Euram Moscou
Hong Kong Alacant Tân
ger Belgrad Ho Chi Minh
Girona Praga Budapest Tô
quio Lleida Trípoli Vil
nius Delhi Maó València

12 al 14 de juliol 2007
Octubre Centre de Cultura Contemporània
Sant Ferran, 12 46001 València

L'EURAM EN LA GLOBALITZACIÓ ECONÒMICA

Dijous 12

12.00h. **Inauguració**

Sr. **Joaquín Rodrigo**, Degà del Col·legi d'Economistes de València
Sr. **Esteve Bardolet**, Degà del Col·legi d'Economistes de les Illes Balears
Sr. **Joan Casas**, Vicedegà del Col·legi d'Economistes de Catalunya
Sra. **Trinitat Casadó**, Degana de la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de València

12.30h. **Conferència inaugural** L'Euroregió de l'Arc Mediterrani: dimensió de l'empresa i mercats globals
16.00h. El Paper dels Ports de l'Euram en l'Economia Mundial
18.30h. L'Economia del Marroc i l'Euram

Divendres 13

10.00h. El paper dels Aeroports de l'Euram en la millora de l'economia
12.00h. L'economia d'Algèria i l'Euram
16.00h. L'Europa de l'Est i l'Euram
L'Espai econòmic rus al segle XXI
Evolució econòmica de Polònia, balanç de dos anys com a membre de la Unió Europea
19.00h. Les perspectives i els reptes de l'economia de l'Euram en un món globalitzat

Dissabte 14

10.00h. L'Economia asiàtica
12.00h. Les relacions econòmiques a l'espai euromediterrani

Informació i reserves:
934 52 72 52 (Barcelona) i 963 15 77 99 (València)
i a la web www.iivee.org

Institut d'economia i empresa
Ignasi Vilalonga

València
C/ Sant Ferran, 12 - 46001 València
Tel: 963 15 77 99
Fax: 963 15 77 99
email: valencia@iivee.org

Representants:
Barcelona: Pla Catalunya 109, 08002, tel: 934 52 72 52
Girona: Espanya 10, 17001, tel: 972 22 11 22
Tàrragona: Pla Catalunya 109, 43001, tel: 977 22 11 22
email: barcelona@iivee.org

Generalitat de Catalunya
Departament d'Innovació,
Universitats i Empresa

40 anys

IEMed.
Institut Europeu de la Mediterrània

Xarxa Vives
d'Universitats

Facultat de Ciències de Barcelona
Universitat Politècnica de Catalunya

CASA ASIA